

Գ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

10
Փարսայ

ՕՐԱԹԵՐԹ

10
Փարսայ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՔԱԿԱՆ

Հայրենիք ամեն օր կը հրատարակուի, տարեկան գինն է Պոլսոյ Ե. գաւառաց համար 7 արծաթ մեծիտ կանխիկ. գաւառական բոլոր տարուբեան ծախքը մեր վրայ է: Վեցամսեայ Ե. եռամսեայ բաժանորդը սլ կը հոգանուի:

Լրագրոյս վերաբերեալ գիր կամ նամակ պետք է ուղղել առ Տէր-Խմբու գիր Բիգա փաշա խան Թ. 44: Խմբագրութեան ուղղեալ գիր ետ չը տրուիր: Ծանուցման տողը մեկ անգամի համար 3 դրոշ է. առնի անգամի համար սակարկութիւն կը լլայ:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Հռովմէական Հայոց Կաթողիկոս — Պատրիարք Դերեքլանիկ Աղաբեան Սըրբազանի առ Ամեն. Ներսէս Պատրիարք Հայոց տուած այցելութիւնն կարգացինք լրագրաց մէջ: Մասին պատմելով սոյն տեսակցութեան մէջ ունեցած խօսքերն կը յաւելուր թէ. «Ս. Պատրիարք Հայոց յարեց որ թէ Ե. Դերեքլ. Աղաբեան Սըրբազան թուով փոքր հասարակութեան մը գլուխը լինի, սակայն կը ներկայացնէ այնպիսի կրօն մը, որ Եւրոպական մեծամեծ տէրութիւններ պաշտպան ունի. այսպիսի դերքի մը մէջ Ս. Պատրիարք Հայոց իրաւամբ յոյս յայտնեց թէ Աղաբեան Սըրբազան մեծ գիւրութիւններ և առիթներ պիտի ունենար ի հարկին իւր ազգասիրութեան գործնական փորձերը տալու»:

Մենք չենք կարծեր որ Ներսէս Սըրբազան այսպիսի յայտարարութիւն մ'ըրած ըլլայ. քանզի ոչ միայն իւր վերջին քառամեայ աշխատութիւնն, յորում Հռովմէական Հայ Կաթողիկոս Պատրիարք Հասուն Սըրբազան որ և է գործակցութիւն մի չէ ունեցած, գործնականապէս կը հերքէ այդ կարծիքն, այլև Պէրլինի դաշնագրին ՅԱՐԳ. յօդուածն ալ բոլորովին կը մերժէ զայն. ոչ ևս կրօնական տեսակետով կը պաշտպանուին Հայոց յեւրոպական տէրութեանց. և վեց մեծ տէրութիւնք՝ Հռովմէական, Բողոքական, Օրթոտոքս՝ հաւասարապէս պիտի հսկեն Հայաստանի բարենորոգմանց գործադրութեան նս:

Չենք ուզեր ասկէ աւելի բան ըսել, քանի որ չենք կրնար հաւատալ թէ, Ներսէս Սըրբազան այսպիսի բառական ճշգրտեամբ յայտարարութիւն մ'ըրած ըլլայ:

***

Միևնոյն տեսակցութեան մէջ Աղաբեան Սըրբազանի մի խօսքը կը կարդանք Թէրեզմանը Եփրեարի մէջ, թէ՛ «տէրութեան և ազգին շահը մի է»:

Չենք կարծեր որ Աղաբեան Սըրբազան բացարձակ իմաստով այսպիսի խօսք մի արտասանած լինի ներքին համոզմամբ. Լաւ է որ ճշմարտութիւնն խոստովանինք, չիտր-

ձենք պատրել ինքզինքնիս և Օսմ. կառավարութիւնն Աղաբեան կան շահեր, որ միևն. օրինակի համար Տէրութիւնն և թէ մի հայկական դաւառ կորսնցնէ, Հայք ալ կորսնա մ'ըրած կը լինին, վասն զի ազգակուլ քաղաքականութեան որս մ'աւելցած կը լինի: Դարձեալ եթէ Հայ ազգը դարդանայ և բարգաւաճի՝ Տէրութեան շահաւոր է, զի ըստ այնմ համեմատութեան Հայոց տուրքն ալ կը դարդանայ և կը բարգաւաճի:

Սակայն Օսմանեան Սուլթանն խալիֆա է նաև, փոխանորդ մարդարէն, այս կէտին շահերն բոլորովին կերպարանափոխ կը լինին. և հարկ չկայ բացառութեան: Միայն սաղաթական ենք չհետեւիլ այնպիսի կեղծ քաղաքականութեան մը, որ Ալի և Ֆուատ փաշաներուն օրով Օսմ. հպատակ ազգերն ի մի ձուլման դադարաբով հնարուեցաւ:

***

Լոյսի շարաթ աւուր թուոյն ազգային քաղաքական յօդուածի մը մէջ ըսուած է թէ «Անգղիա բարենորոգմանց գործադրութեան հետեանքով կը բազմայ Ռուսիոյ դիտմանց առաջին առնուլ, որպէս զի երբայտայ հոլտին վրայ Հընդկաստանի ճամբան ապահովի»:

Եթէ իրօք Երբայտայ հոլտ ըսելով Հայաստան կ'իմացուի, և Հայաստան Հնդկաստանի ճանապարհն է, ուրեմն Անգղիա ոչ միայն խօսքով՝ այլ և գործով պետք է աշխատի որ Հայաստան բարենորոգուի, և այդ կողմէն խնդիր չմնայ Սակայն իրողութիւնն այսպէս չէ. կերեի թէ Անգղիա մանուաւր. Պ. Կլաւտըսթոնի կառավարութիւնն զՀայաստան Երբայտայ հոլտ չեն ընթաներ, այլ Տիարպէրէրէն դէպ ի հարաւ, Միջագետքը, Սուրբան մինչև Պաղտատ. և իրօք Հնդկաստանի ճանապարհն այս է:

Սակայն Անգղիա չուզեր որ Ռուսիա իր բուն ճանապարհին մօտենայ այնքան, որ աւելի գիւրութեամբ սպառնայ Հընդկական կայսրութեան. և ինչպէս Ասիոյ կեդրոնին մէջ Աֆղանիստան մը կայ և հարկ է որ լինի. նոյնպէս արևմտեան Ասիոյ կողմն Անգղիա կը փափաքի որ Հայաստան մը լինի. բայց կարելի է որ այնքան հարկաւոր չլաւի: Արտաքին և

ընտրից նայելով, Պ. Կլաւտըսթոնի կառավարութեան հաշիւը նոյն չէ, ինչ որ էր լորտ Պիքսնսֆիլտի կառավարութեան հաշիւը՝ Հայաստանի մասին: Կիպրոսի դաշնագրին արդի կարևորութեան աստիճանէն կրնայ չափուիլ այս վիճակը:

Ո՛վ կրնէ թէ դիւանագիտութիւնը հաշիւ չէ. միթէ Անգղիա հաշուած չէ՞ Հայաստանն Ռուսիոյ դէմ պաշտպանելու գծուարութիւնն Միջագետք պաշտպանութեանն և հարկին հետ. և ո՛ր դիտէ քանի՞ տարիներ յառաջ հաշուած, չափուած և ճնշուած են տեղական հանդամանքներն, լերանց շղթայներն, ձորերն ու դէտերը: Բայց Անգղիա իր շահուն շուրջնամբը կը փափաքի որ Ռուսիոյ կայսրութիւնն ամբողջ մնայ. և որպէս զի մնայ՝ Անգղիա կը փափաքի նաև որ բարենորոգուի Ռուսիա, և իր զօրութեամբ մնայ:

Միայն բարենորոգմանը պիտի զօրացնեն և պահպանեն դիւրութիւն. պէտք չէ երազատես լինիլ, և Անգղիոյ և Ռուսիոյ հակառակ շահուց մէջ Ռուսիոյ պահպանութիւնն երաշխաւորեալ նկատել: Դիւանագիտութեան շահերն նոյն մնալով, կրնան միջոցներն փոփոխիլ յանակեկալ, և երբեմն նոյն իսկ շահերն պարագայից բերմանց կը լծորդուին:

Ռուսիա կը յորդորէ Ռուսիոյ կառավարութիւնն գործադրել Պէրլինի դաշնագրին ՅԱՐԳ. յօդուածը. վասն զի ինքն Ռուսիա ևս ստորագրած է զայն, և իբրև պարկեշտ կառավարութիւն պարտի պահպանել իւր ստորագրութեան յարգը: Սակայն Ռուսիա դիտէ նաև թէ ինչ գծուարութիւնը կան բարենորոգմանց գործադրութեան մասին. դիտէ թէ բան կայ զոր վնճ. Սուլթանն կը կամի՝ բայց չկրնար գործադրել: Այս վիճակին մէջ պէտք է օգնել Ռուսիոյ. և ամենէն մեծ օգնութիւնն դրամական ընդարձակ փոխառութիւն մի կրնայ լինիլ՝ ճանապարհաց շինութեան մասին:

Անգղիոյ արդի կառավարութիւնն ոչ այդ դրամական միջոցին վերաբերեալ խորհուրդ մ'ունեցած է տակաւին, և ոչ Պիքսնսֆիլտի կառավարութեան նման ճշում ըսնեցնելու մտադրութիւն ունի:

Ձայնը / տնային թուրքը և Հայք, որոնց շահերն մի են թուրքական Հայաստանի պահպանութեան մասին, պէտք է որ միտքանան և ըստ այնմ գործեն ամեն հաւանականութեանց դէմ:

Պէտք է գործել ըստ թրքական առաջին «սլ ինձի և ոչ քեզի», այլ գտնել այնպիսի եղանակ մը, որ ըլլայ «թէ՛ քեզի և թէ՛ ինձի»:

ՊԵՏՐԱՐԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ

Սոյն խորագրով հետեւեալ տողերը կը կարգաւորէ Լէվոնի մէջ:

«Լեւոնի ընթերցողը որ ասկէ առաջ Հայուն մը ստորագրութեամբ նամակ մը ղրկուած էր մեզ որ Օրթագիւղի Հայուն մը յայտնած սկզբունքին սրտով ինքն կը հաստատէր. այս սկզբունքը որ Հայկական եկեղեցւոյն կը վերաբերէր սա էր թէ Հայ եպիսկոպոս մը որ ազգային եկեղեցւոյն ծոցը ծնած չէ, որքան ալ բարեմասնութեանց տէր լինի, չկրնար Պատրիարքական դահն ամբառնալ Մի և նոյն Օրթագիւղի Հայը ի պատասխանի լրագրոյս յուլիս 23 թիւ թերթին մէջ հրատարակեալ նամակին, խել մը անձնական նախապնդումներ կուղղէ և կը պահանջէ որ իւր անկողին սկզբունքը հերքող եկեղեցական հեղինակութիւն մը ցուցուի իրեն:

«Այս պաշտօնը կատարեց գեր. Մատթէոս Ս. եպիսկոպոս Իզմիրեան, Ներսէս սրբազանի Կրօնական գործոց նախորդ խորհրդականը: Այս արժանանալով եկեղեցականը Մանգումէի մէջ նամակ մը հրատարակելով, բազմաթիւ ազա-ցոյցներով հերքեց Օրթագիւղի Հայուն դաւանած սկզբունքը:

«Բայց ուրիշն է, կըսէ Մատթէոս սրբազան, Օրթագիւղի Հայը իւր թիւրսկեղանքը հերքելու համար եկեղեցական հեղինակութեան մը վկայութիւնը կը պահանջէ, ահա ասիկ Ներսէս սրբազանի մէկ նամակը որ Հայոց Պատրիարքը և Թուրքիոյ Կրօնական իշխանութեան նախագահն է»: Այս նամակը Մատթէոս սրբազանի ուղղեալ է:

«Գարգելի եղբայր. Դուք եկեղեցւոյ օրէնքները չիտէք. նա որ արժանի է և կարող, կրնայ Հայկական եկեղեցւոյ ամեն պաշտօնին կոչուել»:

Ստոր. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ Պատրիարք Կ. Պօլսոյ
30 յուլիս 1881

«Ահա ասիկ, կըսէ Իզմիրեան սրբազան իւր նամակը վերջացնելով, Պատրիարքական յայտարարութիւն մը որ Օրթագիւղի Հայուն հնարած «հակաբերիստոնէական սկզբունքը» կը մերժէ և Հայկական եկեղեցին ձրի ղրպարտութենէ ու անպատուութենէ ազատելով, Օրթագիւղի Հայուն յարուցած խնդիրը բացորոշապէս կը լուծէ:

«Հայ լրագիրներէն Մանգումէ, Հայրենիք և Լոյս ալ ոչ նուազ ցասմամբ հերքեցին Օրթագիւղի Հայուն թիւրսկեղանքը»:

Շէյխ Ուպէյտուլլահի մասին Բարեդէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն մեզ:

«Տեղւոյս վսեմ. կառավարիչը լսելով որ Շէյխ Ուպէյտուլլահ Տօտ հասեալ կայ քաղաքիս, հրաւիրեց զմեզ դիմաւորել զինքը. և մեք ուղեկցութեամբ Ն. վսեմութեան և Հայ ու այլազէի ժողովականաց և երեսեաց մինչև 3-4 ժամու չափ տեղ դիմաւորելու դացինք զինքը, և այնպէս խուռն բազմութեամբ վերագարձանք ի քաղաք. Գաղաքին ծայրը յափնայն աղղէ բազմութիւ ժողովուրդ. կանգուն կեցած էր ի տես նորին. և Հայ, Յոյն և այլազէի մանկտին կերպէին ի պատիւ նորին. այսպէս մեծաւ հանդիսիւ մտաւ ի քաղաքս. Հետեւեալ որ վաղ քաջ ընդ առաւօտն հրաւիրմամբ վսեմ. Եւսուֆ վաշայի գայինք յաղարանս կառավարութեան, նորին գալուստը շնորհաւորելու համար. նմանապէս իւր ուղեկից վսեմ. վաշային Յիշեալը մեր Տէր Յիսուս փրկչին զարմանազան հրաշքները պատմեց:

«Եթէ աշխարհիս մէջ (ուրախառնութեամբ մը) պատահած է մեզ, որոյ յիշատակն իմ հետ ի գերեզման պիտի երթայ, այն ալ այս դէպքն է. Ով քաղաքականութիւն, ինչքը ընել կուտաս յոշկամաց. . . .

«Մեր ազգովին մեծարանք ընծայելը յիշեալ անձին, ոչ թէ ի պատիւ նորին այլ ի բարձրագոյն հրամանէ և ի քաղաքական մասին յորինակ եղբայրակցութեան այլազէացէ, որ քաղցրանան և ուսանին եղբայրաբար վարուիլ մեզի հետ իբրեւ ծառայակիցք Աստուծոյ, իբրեւ հայրենակիցք և միայ տէրութեան հպատակք»:

Ձեռք ուղծը հաւատարմապէս իբրեւ ստույգ կը պատմեն մեզ թէ նախնիք մեր կուղարթի իրիկուն անհաճոյ դէպք մը պատահել է Պատրիարքարանի մէջ:

Տօթէօր Դաւաւտեան էֆ. իւր ունեցած քանի մը դատերուն տակաւին չոկտիւր պատճառելով, ինչամական ակնարկութիւններ ըրեր է թէ Ազգ. վարչութեան և թէ դատական գրութեան դէմ, այնպէս որ Դեր. փոխանորդը քանի մ'անգամ ի զգաստութիւն հրաւիրելէ ետքը պարտաւորեւ է զինքը Պատրիարքարանէն դուրս հանել տալու:

Այս դէպքին ստուգութիւնը չեմք կրնար երաշխաւորել. սակայն սա անուրանալի է թէ Պատրիարքարան յանձնուած դատերը և ինքիքները լքեալ վիճակի մէջ են և խնդրարկութեամբ իրարմը զաւրով ձանձրացած և զղուած են:

Ասոր դարմանը պէտք է մտածել վարչութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ

Ոստիկանութեան դուռը բանտարկեալ Բիւրտ պարագլուխը Պատերազմական գործոց պաշտօնէին աշխատակիր մը տալով դանդատեւ են թէ իրենք աւանց իրաւունքի արսորուած են և Վեհ.

Սուլթանէն պարգև կը խնդրեն իրենց աղքատութեան պատճառաւ զոր իրենց երկամեայ անխառն արսորման պատճառաւ կը կրեն: Միւս կողմանէ, կըսէ Լէվոնի, Սերաստիոյ Հայերը բանտարկեալ քիւրտերուն բացակայութեան շնորհիւ շատ հանգիստ են եղեր և ողբ-սագրաւ մը խնդրեր են Ներքին գործոց նախարարէն որ յիշեալ անձինքը իրենց երկրը չը ղրկուին:

— Ամատունի իշխան անունով երեւելի Հայ դրամատէր մը Կովկասէն մայրաքաղաքս եկած է:

— Լէվոնի կըսէ թէ Թէմիսթօքէս Զիվօղլու անուն անձ մը որ վերջին պատերազմի տառն քրիստոնէից գունդ մը կազմելու աշխատած սակայն չէր յաջողած, Սեթիկօն կղզիէն մայրաքաղաքս բերուելով, հսկողութեան ներքեւ Պէշիկաշ տարուեր է:

Լէվոնի կը հարցնէ թէ Զիվօղլուի ուր գտնուիլը ո՞վ դիտէ հիմա:

— Զմուռնիոյ Ուշաք դիւղին մէջ աւագակաց խումբեր երեան ելեր են: Աստեղմէ մին որ 12 Զեյպէկէ կը բաղկանայ, ճամբորդներուն և ղրկուած վաճառքներուն վրայ յարձակելով կը կողպատէ եղեր:

— Տրապիզոնէն հետեւեալ եղանակաւ գործութիւնները կը դրեն Սթամպուլի:

«Յուլիս 28-29 ուրբաթ զիշեր Բիւպար աղա անուն գաղթական Լաղ մը բազմութիւ մարդիկներով Սամարուսքայի մօտ Սըֆիա դիւղն երթալով Աւետիս Սորատաթ օղլու Հայուն մը աստիճանով գուռ կորտեցին և ընալաց վրայ կրակ ընել սկսան. ասոնք թէև ինքզինքնին պաշտպանեցին, սակայն չարագործք Մարթինի և Վինչէսթըրի հրացանն ունենալով, Աւետիսն սպաննեցին. ասիկա շատ վէրք ընդունեցաւ, և հատ ձախ թիւր, Ծ հատ կուրծքը, և մէկ հատ ստամոքին կողմը, և ժամանակ չունեցաւ հրացանը զաւկին յանձնելու: Իւր Մարիամ աղջիկը որ հազիւ 10-11 տարեկան է, երեք վէրք ընդունեցաւ: 12-13 տարեկան պատանի մ'ալ մէկ հրացանի և մէկ դաշոյնի հարուած ընդունեցաւ, և ծնօտը փշուր փշուր ելաւ: 7-8 տարեկան փոքրիկ տղեկ մ'ալ աջ սրունքէն թեթեւ վէրք մ'ընդունեցաւ: Աւջի երեքն ալ անմիջապէս կը մեռնին. իսկ 7-8 տարեկան տղեկը թէև կենդանի, սակայն տխուր վիճակի մէջ է:

«Չարագործները 25 օսմ. ոսկի և քանի մը բան առնելէ ետքը Աւետիսին խաչատուր անուն մէկ եղբորը տունը դացին, անոր Սրտաշ անուն տղան ձախ ուսէն և կնօջը քոյրը զլսէն վերաւորեցին. քանի մը բան և 400 դրուչի չափ գրամ աւելն և աներեւոյթ եղան:

«Խնդիրն կուսակալին ականջն հասնելով, կուսակալը ոստիկանութեան տեսուչը ղրկեց քննութիւն կատարելու համար, սակայն ողջ մնացողները հազիւ կրցան ըսել թէ աւագակաց պարագլուխը Բիւպար աղան անուն լաղ մ'էր: Այս անձը բռնուեցաւ և քաղաքս բեր-

ուսեցաւ ինչպէս նաեւ ընկերներէն երկու-
քը : Տեսնենք ինչ պատիժ պիտի տրնո-
ւի ինչուի այս եղեւնագործներուն :

« Անշուշտ լսած էք Րէզիի նախորդ-
քայմաքամ Բուշտի փաշայի գոտը : Այս
անձը ճօրտան օղլու աւաղակաց և ու-
րիշներու ընկեր էր : Ամենքը դիտեն և
ճօրտան օղլու աւ չուրանար թէ Տրապի-
զոնի ոստիկանութեան 300 ոսկի վճա-
րած է ազատելու համար : Թէ և մեծա-
մեծ ամբաստանութեանց ներքեւ էր : Այս
անձը քանի մը հոգիի զուլան անցած է
այսօր որոց ամենքը բանտէն փախած
են և անվախ կերպով աւաղակութիւն-
ներ կրնեն : Դեռ քանի մ'օր առաջ մա-
կոյի մը վրայ յարձակեցան , Նաւապե-
տը և երեք նաւաստի սպաննեցին , 87 ոս-
կին կողոպտեցին : Այս անձը Տրապիզոնի
ընկալաց սարսափ պատճառած է , որուն
չարիքները մի առ մի թուել անկարելի է :

— Բ. Դուռը զինուորական վարչու-
թեան համար կարող պաշտօնեայ մը
լնդերը է Գերմանիայէն :

— Հելլենական կառավարութիւնը
Հացիէլտ կոմսին փրկի պատուանշանին
մեծ ժապաւէնը և դերմանական գեո-
պանատան առաջին թարգման Պ. Թէս-
թայի նոյն պատուանշանին մեծ խաչը
չնորհեր է :

— Կիրիտի Օսման պէյ , որ Սիվրի—
Հիսար արքայազն էր , Աթէնք փախեր
և քրիստոնէական կրօնն ընդունելով ,
Օսմ. կառավարութեան դէմ յօդուած-
ներ սկսեց է գրել Աթէնքի լրագրաց
մէջ : Այս լրագրիչները Տոմկաստան մըտ-
նելէ արդիւններ են :

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԻ

Լոնտոն 8 օգոստոս

Պ. Կլատտիսն չաբաթ օրը Լոնտոնի
քաղաքապետական պաշտօնատունն ար-
տասանած բանախօսութեան մէջ ըսաւ
թէ Երեսփոխանաց ժողովին ներկայ նըս-
տաշրջանին դէպքերը ցուցած են որ
ժողովոյն կանոնադրութեան սրբագրու-
թիւնն անհրաժեշտ էր բացարձակապէս :
Պ. Կլատտիսն յետոյ երկարօրէն խօսեցաւ
Անգլիական կառավարութեան աշխարհ-
հավարութեան վրայ : Գոյցունելով որ
խաղաղական միտում մ'ունենցած է միշտ
և հաստատելով որ հարաւային Ամերիկէի
խաղաղութիւնն ալ ապահովուած էր
Պոէրայ հետ պայմանագրոյն ստորագ-
րութեամբ : Պ. Կլատտիսն Անգլիական
աշխարհավարութեան Արեւելից մէջ զը-
տած յաջողութեան վրայ ևս խօսեցաւ ,
և յայտարարեց թէ Թեալիոյ և Եպիւրո-
սի միացումն ի Յունաստան , զօրաւոր
հիմ մ'է խաղաղութեան պահպանուե-
լուն : Այս առթիւ գրուածաց Եւրոպա-
կան համաձայնութեան արդիւնաւորու-
թիւնն , և արդարապէս գնահատեց Վեհ.
Սուլթանին ողջմտութիւնն , որուն կը
պարտիմք Հելլենական խնդրոյն լուծու-
մը : Պ. Կլատտիսն մերժեց Աֆղանստա-
նայ մէջ Անգլիական միջամտութեան
դադարաւարտ , յայտարարելով թէ Անգ-
լիա ուրիշ փափաք կամ նպատակ չունի ,
բայց եթէ Աֆղանստանայ բարեկեցու-

թիւնը , Պէտք է դիտել որ այս բանա-
խօսութեան մէջ Պ. Կլատտիսն բնաւ տկ-
նարկութիւն չըրաւ Թունուզի և Տրի-
պոլիոյ խնդրոյ :

Իսլանտիոյ հողային Միութեան կազ-
միչ և երեսփոխանաց ժողովոյ անդամ
Պ. Տիլլոն ինքնավարական Իսլանտացի
երեսփոխանն որ մի քանի շաբաթ առաջ
ձերբակալուած էր իր արտասանած բու-
ռն բանախօսութեան պատճառաւ ,
արձակուեցաւ :

Երեսփոխանաց ժողովոյն անդամ Պ.
Պուրք , որ Եւրոպայ արժեւորեց պատ-
ուիրականերէն մին է , շաբաթ օրը Լոն-
տոնէն ճամբայ ելաւ դէպի Կ. պօլիս :
Ուսանելիքն Տ. օգոստոս .

Կարֆիլտ զօրավարին վիճակը դարձ-
եալ երկուշաբի է :

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզի օսմանեան դեսպան Լսատ
փաշա անցեալ շաբաթ գրեթէ ամեն օր
Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ
Պարթէլլոմի Սէնթ Իլէրի հետ տեսակցե-
ր է . փաշիզի դիւանագիտական ակումբը
մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս տեսակ-
ցութեան :

— Բամադանի 15-ն ըլլալով այսօր ,
Վեհ. Սուլթանը Խըքայի շէրիֆի մղկիթը
պիտի երթայ Մարգարէին վերաբերուին
այցելելու համար . տէրութեան պաշտօ-
նատունները զոյգ են այսօր :

— Հաղըդաթ և ճէրիտէ Շէյխ Ու-
պէյտուլահին Պօլիս գալուն առթիւ
Պարսից դէմ և Քիւրտերու նպաստաւոր
յօդուածներ գրելուն համար , աղգա-
բարութիւն ընդունեցին Տպագրական
անշուլթեմէն , և եթէ դարձեալ շարու-
նակեն իրենց ընթացքը , պիտի խափան-
ուին :

— Պաղտատի կողմերը ճարակաւ ժան-
տախտը բոլորովին դադարելով , Հալէպի
Դամասկոսի , Պաղտատի և Պասրայի զին-
ւորական շրջանակները բարձուեր են և
միայն Քիւրպէլայի և Նէճէֆի շրջանակները
մնացեր են :

— Պէլովայի անտառաց մէջ աւաղա-
կաց և ժանտարմաներու միջև մեծ կռիւ
մը պատահեց է . երեք աւաղակ և մէկ
ժանտարմա սպաննուեր են , այս օրերս
մեծ կռիւ մ'ալ կսպասուի .

— Վերջին պատերազմի ատեն Ռուսք
Եանպօլու մտած ատենին տեղոյն մղը-
կիթը եկեղեցի ըրած էին . Բ. Դուռը
Արեւելեան Բուլղարի կուսակալութեան
թագրի մը գրելով եկեղեցին վերստին
տաճկաց յանձնել տուեր է :

— Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ
կալուածական տրոյց վճարման դիւրու-
թիւն ընծայելու համար արտօնութիւն
տրուեր է որ տէրութեանն առնելիք ու-
նեցողները իրենց կալուածական տրոյց
պարտուց փոխարէն կրնան հաշուակցել :

Մանրամասնութիւնը վաղը :

— Փարիզի մէջ օգոստոս 11-ին ելեք-
տրական աշխարհահեղէս մը պիտի կա-
տարուի , հանդիսավայրին մէջ օգտաւա-
րիկ մը և ելեքտրական լուսով լուսաւոր-
եալ աղբիւր մը պիտի ներկայացուի :

աղբիւրէն ագամանդի նման փայլուն
հատիկներով ջուր պիտի հոսի . ելեքտր-
ական շոգեկառք մ'ալ պիտի գտնուի .
դարձեալ հեռախօս մեքենայի միջոցաւ
օրէրա և դաղղիական թատրոնի երգեր
պիտի երգուին : Ելեքտրական ուսմանց
հմուտ անձերէ բաղկացեալ ժողով մը
պիտի կազմուի , յորում բացի Օսման-
եան Տէրութենէ ամեն տէրութիւնը
մէյմէկ պատուիրակ պիտի ունենան :

— Ֆէնէանները Ամերիկայի Միացեալ
Նահանգաց Ֆիլատէլֆիա քաղաքին մէջ
ժողով մ'ըկելով Սիգլիոյ դէմ ծրագիր
մ'ընդունեցին , որուն համեմատ Անգլիան
կործանել շատ դիւրին է եղեր . կը բաւէ
միայն զինուորական մթերանոցներ դըտ-
նուած անգղիական քաղաքները քանի մը
անձնուէր Ֆէնէաններ զրկել , և ճար-
տարութեամբ մթերանոցները այրել , այս
կերպով Անգլիոյ գլխաւոր քաղաքները
դիւրութեամբ հիմնայատակ կրնան ըւ-
լալ եղեր :

— Աւստրիոյ կայսրը Շամպօր դուքսին
որ Վիէննա կը գտնուի այժմ , այցելու-
թեան դացեր է :

— Յուլիս 27-ին Հունգարացի ուխ-
տաւորաց առաջին խումբը դացեր է
Լուրտի անուանի ուխտատեղին : Երկ-
րորդ խումբն ալ քանի մ'օր վերջը մեկ-
ներ է : Մինչև ցարդ ուխտաւորաց թիւը
60-70 հազարի հասած է և տակաւին պի-
տի աւելնայ :

— Հռոդոսէն Դուրիէի կը գրեն թէ
արքայական փաշայները յուլիս 30 շա-
բաթ օր Հռոդոս հասեր և և օր վերջը մեկ-
ներ են չգիտցուիր ուր : Մարդը և օր իղգէտ-
տին շոգենաւը մտնել և ոչ մէկուններելի
է եղեր . միայն փաշայներուն կենդանա-
գիրը քաջուելով Պօլիս զրկուեր է :

Առ Գեր. Տ. Դարեգին Մ. վարդա-
պետ Սրուանձտեանց ի վան

Ձեր դերապատուութեան յանձնարա-
րած անձը խել մը պատճառաւորներ մէջ
բերելով , չուզեց վճարել . կերել թէ
... կուզէ : Կարգադրութիւնն իդ. լընդ-
րեմ :

Առ

Արժ. Ս. Գ. Մ. Կէյվէ Գուրտպէլէն

Մեր երեք տարուան գրամները շըր-
կեցէք և թէ ոչ ձեր անունը աւելոյ՞նապէս
պիտի հրատարակեմք :

ԳԱԼԱԹԻՈՅ ՊՕՐՄԱ

Օսմ. Գոնսօլիտ Գոցուեցաւ երէկ իրիկուն 48-28
» » Բացուեցաւ այս առաւօտ 48-25

ԸՆԹԱՅՔ ԱՐՃԵԹՂԹՈՅ

Սօսիթիէ մէկերայ Անգլ. Լէր. 5-44
» Օթման » » 4-
Կ. Պօլսոյ Պանքան » » 11-12
Քրէտի Դէնէրայ » » 6-5
Փոլս. 4863 (Մուլթոն) » » . . . . .
» 4863 (Մուլթոն) » » 32-20
» 4839 (Բինար) » » 91-20
» 4872 (Պոն տիւ թրէգոր) » » 29-20
» 4873 (Բինար) » » 89-20
Թրամիսոյ Օսմ. Լէր. 4-40
Թղթապրամ » » 40-10
Բուլղարի երկաթուղի ֆրանք 36-11
Լաւրիում » » 14-4

ԸՆԹԱՅՔ ԳԻՍՄՈՅ

(Օսմ. ոսկին 400 վարդաշէն)

Անգլիկն . ոսկի 409-5 | Գարպօն սրժա. 91-30
Գաղղիական » 87-40 | Մէհմետ . . . 407-46
Բօլ » 90-30 | Վէրնոյ . . . 427-20
Քրիմից » 50-35 | Հինգոյ . . . 211-
Գարպօն թուղթ 8-64 | Մէլիայի . . . 205-2

ԲՈՒՍԱՐԱՆԱԼԱՆ ՊԱՐՏԻՉ
Ի ԲԱՐԻՉ

Յամին 1626 Լուսինիկոս ԺԳ. իւր
բժշկին խրատով հաստատեց ի Բարիզ
պարտէզ օտար երկիրներու բուսոց մշա-
կութեան համար: Իւր դար մը ետքը
այս պարտէզն յանձնուեցաւ անուանի
բնագիտին Պիւֆոնի խնամոյ: Յետ մա-
հուն Պիւֆոնի արքունի ծախիւք պահ-
ուած վայրի անասունք ևս դրուեցան
այն պարտէզը: 1793ին պարտէզը եղաւ
թանդարան բնական պատմութեան, և
1805ին Հոլանդի տնկեց հոն այրեցեալ
դռուոյն յատուկ 4500 տունկ զորս բե-
րած էր Ամերիկայէ, և ուրոց 3000ն
անձանթ էին ցայն վայր: Մօտագոյն
ժամանակ, այն է ի վաղմանի 1870 ի
ձմեռան, Բուսիպոլոց ուսմբերն աւե-
րեցին ջերմոցներուն կամ բոյս պահելու
ձմեռոցներուն մեծ մասը, և չառ տուն-
կեր կորնան ցրտահար, և Բարիզի պա-
շարման սովոյն ժամանակ կառավարու-
թիւնը պահուած անասնոց չառ մոր-
թեց ի կերակուր ժողովրդեան:

Պարտէզն հիմա անկանոն քառակուսի
է իւր 700 եարտա երկայն և 400 եար-
տա լայն, կամ գրեթէ 200 քառակուսի
արտալար: Այս մակերեսութին գրեթէ
կիսուն վրայ են բուսաբանական պարտէ-
զը և տունկերու համար ձմեռոցը: Տեղ-
ւոյն մնացեալ մասն յատկացեալ է կեն-
դանի անասնոց մեծ մեծ բաղնիքներ, ու
սակաւ թանգարաններու, քիմիաբանաց
և բնութեցման սրահներու: Անասնոց և
տնկոց պարտէզները բաց են հասարա-
կաց տունքն առ մեծ ժամերուն, իսկ
թանդարանը չարաքն երեք անգամ կը
բացուին կէս օրէն ետքը: Մուտքը ձրի
է: Գոյզն ծախիւք կրնան դործաւորը
Սէն դեան ի վեր շոգենաւով դալ կէս
օրէն ետքը կրթութեան և դրօսանաց
համար գիտութեան այն մեծ կեդրոնը:
Պարտիզին մէջ կան ընդարձակ ուղիներ
որոց երկու կողմը հովանածաւեր են,
և ունին նստարաններ առատ:

Մանկուկ պարտիզին մեծ գնէն որ
Աւստրիայի կամրջին դիմացն է՝ նախ կը
տեսնես տնտեսական, այսինքն դործա-
ծութեան համար օգտակար տունկեր
ըստ իւրաքանչիւր պիտոյից կամ օգտա-
կարութեան, այսինքն անոնք որ յոր-
մար են ի կերակուր մարդոյ, ի կեր ա-
նասնոց, յոտախնայութիւն, ի ներկա-
րարութիւն կամ ի գեղարարչաց, այլմըն
հանդերձ, դատուած են ամուսնացող:
Իւրաքանչիւր ջակ բաժնուած է դարձ-
եալ ըստ մասնաւոր պիտոյից, զոր օրի-
նակ ուտելի բոյսերէն կը տեսնուին նախ
այնք որոց սերմն է ուտելի, ապա այնք
որոց ցողունը կամ տերեւները կուտուին,
հոսակ ուրեմն անոնք որոց պտուղը կամ
արմատն է ուտելի: Նոյն կերպով բաժ-
նուած են միւսները որ ուրիշ պիտոյից
կը ծառայեն: Տունկերուն օգտակարու-
թիւնը կամ կիրառութիւնն յայտնի է կամ
յայն ինչ պէտք է կրթութիւն տունկին ա-
նունը կրող ցուցակին (եղանակ) գոյնէն
զոր օրինակ, բժշկական տնկոց ցուցակին
գոյնն է կարմիր, արուեստից համար

գործածութեանն է կապոյտ, ու-
տելիներուն է կանաչ, թուաւորնե-
րունը սև: Թէ իւրաքանչիւր տունկ ի
բնէ որ երկրէն է, և այլ նմին նման կա-
րեւոր գիտելիք նշանակուած են համա-
ռօտիւ ի ցուցակին:

Տնտեսական տնկոց աջակողմն է բուն
բուսաբանութեան գիտնական պարտէզը:
Հոս ուսանողը կրնայ բուսոց բարձրա-
գոյն կարգէն սկսելով իջնել մինչև բա-
տորնագոյն կարգը: Պարտիզին այս մա-
սըն բնին օր ժամերով բաց է ամենուն:
Բուսոց մէջ երբորդ և ուրոյն տեղ բուն
են տունկը որոց ծաղիկները կամ տերեւներն
ունին մասնաւոր գեղեցկութիւն: Միտլ
բանիւ, բուսաբանական ուսման համար
գիւրութիւնը հոս աւելի են քան այլուր:
Հովաստէն և հովանաւոր ուղիք կը տա-
նին բուսոց բաժնին աջակողմը, ուր են
անասնոց և դաղանաց բնակարանք և
որջը: Պարտիզին այս մասը չառ դուռա-
նալ է ժողովրդեան, քանզի կան հոն
ազգի ազգի չքնաղ անասունք, սողունք
և թռչունք, որ նաև գիտնոց համար
օգտակար են:

(Միացեալ յաջորդ Երոսէ)

Առ վարժուհիս.

Ռումանիոյ քաղաքներէն միոյն մէջ
Աղդային վարժարանին համար կը փըն-
տըռուի հայկաբանութեան քաջ հմուտ
վարժուհի մը որուն կը խոստացուի դո-

հացուցիչ ամսական, բնակարան և վառ-
վիք: Փափաքողը կը հրաւիրուին գիմնա-
լա Պօղոս Պետրոսեան բանկալապետ Սր-
եկեղեցւոյն Պէշիքթաշի:

Նորայրի Գաղղիկերէն-Հայերէն ըն-
դարձակ բառարանին 65 երորդ թերթն
հրատարակեցաւ, որ կը հասնի մինչև ի
բառն Efféminement. գին 55 թերթերուն
82 1/2 դահեկան արծաթ: Բաժանոր-
դագրութիւնն է 1 1/2 օսմ: ոսկի, վճա-
րելի կանխիկ:

Կը գտնուի ամէն Հայ դրաւաճառաց
քով:

ՅԱՆԿ ԳՐՈՑ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ
Ե. Մ. ՏՆՏԵՍԵԱՆ

Վարժութիւն ձայնաւոր մանկանց 6
Նկարագիր երգոց հայաստանեայց
կեկեղեցւոյ 3
Օստիանու քերթուած 2
Ի՞նչ է մեղաւոր կանանց վերա-

բերեալ 4 20
Հանգուցեալ Պ. Ե. Մ. Տնտեսան
տպարանէն ի լոյս ընծայուած վերոյիշ-
եալ գրքերը կը վաճառուին իրենց գի-
նելովը հատով առնողի համար իսկ 10
սլ առնուի զեղչ կր լինի:

Կեդրոնաւորին է Պահճէ քարու մար-
տառան կարգը կամուրջի մօտ Ս. Յ. փա-
փաղեան գրատունը: Թիւ 56:

ՏԵՐ-ԽՄԱԳԻՐ

Մ. Յ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Իրիս փաղա խան քիւ 14

Փ Ա Ն Ա Ս Է

ԳԵՂ. ԸՆՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂ. ՍԱՄԱՐՍՅՈՒՆ

Կը ծախուի Միտասեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կ. Պօլսոյ:
Փանաթն իւր օգտակարութեամբն, ինչպէս Ամերիկայի և Եւրոպոյի, նոյնպէս և Թուր-
քիոյ ալ և ալ կողմերը մեծ ընդունելութիւն դրած է:

Փանաթն ղեկավարէ ևս գաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է, և մեծ օրհնութիւն մը
համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ ևս դարման հազիւ կը գտնուին:
Փանաթն բուսեղեններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովն անմեղ է: Փանաթն այրածին ցու-
ւը կ'առնէ ու քիչ ատենի մէջ կը բուժէ. նոյնպէս և մարմնոյն կարուած ու ձմրած տե-
ղերուն ցաւն ու բորբոքը չուտով կ'անցնէ:

Ձիային, յօգային և ոսկրային ստատիկ ցաւերը բուժելու՝ տաղնապետը կը հանդար-
տեցնէ: Մտամուրսի, փորի և աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պաղէ յառաջ եկած դժուարու-
թեանց առաջը կ'անու:

Փանաթն ակոյսի սառնիկ ցաւերը չուտով կը բուժէ: Մարմնոյն կտրուած կամ վիրա-
ւորեալ կողմերն առատ փանաթն քսելով չուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին: Փանաթն կը
բժշկէ նաև փորհարութիւն, թանջը, հազ, ջերմ, կոկորդի բորբոք և ուտեցք, մէջքի ցաւ
և ալ դանաղան ակտեր, որոց սկզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են: Այսպէս կը վկայեն շա-
տեր, որք փորձած են: Ընտանիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտը և ճանապարհորդը իրենց
մօտ փանաթն պահելով և յանկարծական դժուարութեանց ստան զորոճակով մեծ օգուտ
կը քաղեն և ծանր հետեւանաց առաջը կ'անու: Փանաթն հեղուկ է, որ թէ՛ մարմնոյն
վրայէն քսելով և թէ՛ խմելով ալ բժշկութիւն կը գործէ:

Գործածութեան կերպը հետն է: Գլխաւոր վաճառատնողն է, Ղալաթիոյ Կէնի-ճափի
գրան կից Միտասեանին Ամերիկեան վաճառատունը, նաև մայրաքաղաքիս Գեղադորաց քով
ու գաւառներն ալ կը գտնուին: